

POLİTİKA NOTU NO: 1

Azerbaycan'ın Dönüşen Dış Politikasının Ana Hatları

Ayça Ergun & Mustafa Aydın

21.11.2025

Bu politika notu NATO Science for Peace and Security programınca desteklenmekte olan SecureBlackSea projesi kapsamında 24 Ekim – 7 Kasım 2025 tarihleri arasında Azerbaycan'da gerçekleştirilen alan araştırmasında elde edilen bulgulara dayanmaktadır.

Çalışmada ifade edilen görüşler sadece yazarlarına aittir; proje kapsamında yayınlanmış olması proje ekibi, destek veren kurumlar veya NATO SBS Programı görüşlerini yansıttığı anlamına gelmez.

AZERBAIJAN'IN DÖNÜŞEN DIŞ POLİTİKASININ ANA HATLARI

Ayça Ergun & Mustafa Aydın

2020'deki II. Karabağ Savaşı'nı takiben Azerbaycan dış politika önceliklerini yeniden belirlemekte ve gerek Güney Kafkasya'da gerekse bölge dışında aktörlüğünü (agency) yeniden tanımlamaktadır. Bu dönüşüm sürecinde Karabağ bölgesindeki işgalin sona erdirilerek, ülkenin toprak bütünlüğünün yeniden sağlanmış olması en belirleyici etkidir.

10 Kasım 2020'de Azerbaycan ve Ermenistan arasında Rusya aracılığıyla sağlanan ateşkes, nihai barış antlaşması imzalanması için gerekli koşulları yaratmış olmakla birlikte, iki ülke arasında görüşmeler devam etmektedir. Bu süreçte, görüşmeler ikili düzeyde devam ediyor ve zaman zaman üçüncü tarafların cesaretlendirici adımları görülüyorsa da, sürecin dinamiğini ve hızını belirleyen Azerbaycan'ın talepleri ve tercihleridir.

Bir taraftan Ermenistan ile barış görüşmeleri devam ederken, diğer taraftan Azerbaycan dış politikasını yeniden tanımlama sürecinde tehdit algısını güncellemekte ve dış politikasında kendisine yeni bir aktörlük inşa etmektedir. Bu kapsamda Azerbaycan'ın dış politikası, bağımsızlıktan sonra uzun süre izlemiş olduğu tek planda (Rusya, İran, Türkiye-Batı düzleminde) yürütülen denge politikasından çok boyutlu, stratejik ortaklıkları öne çıkartan, farklı kimliklerine atıfta bulunan, ulusal çıkarlarını önceleyen, iddialı bir yaklaşıma evrilmiştir.

Erken bağımsızlık döneminde Ebulfez Elçibey'in dış politikada "dost ve düşmanları tanımlama" çerçevesinde "Rusya ile İran karşıtı; Türkiye yanlısı" olarak tanımlanabilecek politikasının ardından iktidara gelen Haydar Aliyev "her üç ülke ile dengeli ilişkiler geliştirmeyi" öngören "Denge Politikası" izlemiş; bu politika yakın döneme kadar İlham Aliyev yönetimince de devam ettirilmiştir. Bunun uygulamaya yansımaları dış politikada pragmatizm olmuştur.

Bu dönemde iç ve dış politikada en önemli önceliğin Karabağ'daki işgalin sona erdirilmesi olduğu göz önüne alındığında, 2020'ye kadar Azerbaycan'ın en büyük güvenlik endişesi ve tehdit algısı toprak bütünlüğünün sağlanamamış olması ve sınırlarının dokunulmazlığının ihlal edilmesinden kaynaklanmaktaydı. Diğer bir deyişle, Dağlık Karabağ ve etrafındaki bölgelerin işgal altında olması, ülkenin iç ve dış siyasetinin tek konu merkezli gelişmesine ve derin bir güvensizlik duygusuna neden olmuştur.

II. Karabağ savaşına kadar birincil dış politika önceliği toprak bütünlüğünün sağlanması olan Azerbaycan, bu dönemde Ermenistan'ın yanı sıra İran ve Rusya'dan da tehdit algılamış, zaferin ardından ise hem tehdit algıları değişmiş, hem de dış politika söylemi daha önceki basit 3'lü denge politikasından çok aktörlü ve çok boyutlu bir yapıya (*multi-vectoral foreign policy*) evrilmeye başlamıştır. Dış politikasındaki bu nitelik değişikliği nedeniyle Azerbaycan uluslararası alandaki rolünü “yapıcı pragmatizm” çerçevesinde yeniden tanımlamaktadır.

Azerbaycan'ın uluslararası alandaki aktörlüğünü yeniden tanımlamasında üç faktör belirleyici hale gelmiştir: etnisite, tarihsel geçmiş ve coğrafya.

Bugün Azerbaycan kimliğinin temel unsurlarından biri olan Türk kimliğinin ve Türklük vurgusunun iç ve dış politika söylemlerinde, geçmişe oranla daha görünür hale geldiğini söylemek mümkündür. Her ne kadar vatandaşlık kimliği “Azerbaycanlı” olarak tanımlanmaya devam etmekteyse de, Türkiye'nin gerek 2020'ye kadar gerekse de II. Karabağ savaşı sırasında ve sonrasında verdiği destek ile çeşitli yollardan Türklerle Azerbaycanlılar arasında bugüne kadar kurulan temasların, ülkenin yeni kimlik söyleminde etkileri görülmeye başlanmıştır.

Bağımsızlıktan bugüne Azerbaycan için Türkiye şüphesiz özel, istisnai ve ayrıcalıklı bir yere sahiptir. İkili ilişkilerini tanımlayan “bir millet iki devlet” ifadesi gerek siyasal seçkinler gerekse de her iki ülkenin kamuoyları tarafından sahiplenilmiştir. Ekonomik çıkar paydasında enerji ve ulaşım projelerindeki ortaklıklar stratejik ortaklıkla desteklenmektedir. 15 Haziran

2021'de Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan ile İlham Aliyev tarafından Şuşa'da imzalanan “Türkiye Cumhuriyeti ile Azerbaycan Cumhuriyeti Arasında Müttefiklik İlişkileri Hakkında Şuşa Beyannamesi'nde iki ülke “müttefik” olarak tanımlanmaktadır. Beyannamenin en dikkat çekici maddesi Türkiye ile Azerbaycan'ın, “ taraflardan birinin bağımsızlığına, egemenliğine, toprak bütünlüğüne, uluslararası düzeyde tanınmış sınırlarının dokunulmazlığına veya güvenliğine yönelik tehdit ya da saldırı” durumunda ortak hareket etme kararlılığının vurgulanmış olmasıdır.

Öte yandan, gelinen noktada iki ülke ilişkilerinde açıkça ifade edilmeyen ama görülebilen önemli bir husus Azerbaycan'ın bu ilişkide artık “öğrenen ve öğretilen ülke” konumundan çıkmış olmasıdır. Yukarıda ifade edildiği üzere, Türkiye, Azerbaycan için önemli ve istisnai bir ülke olmaya devam etmekteyse de, artık tek ve başat belirleyici konumda değildir. Bu kapsamda Azerbaycan kendisini “eşit ve bağımsız paydaş” olarak, Türkiye'yi ise “stratejik ittifak ortağı” olarak tanımlamaktadır.

Bu kapsamda iki ülke çıkarlarının büyük ölçüde örtüştüğü görülmekte; ilişkiler çıkar temelli pragmatik ve gerçekçi bir çerçeveye oturtulmaktadır. Bunun pratiğe yansımaları, dış ve güvenlik politikalarını ilgilendiren pek çok konuda ortak bir yaklaşım benimsenirken, aynı zamanda Türkiye'yi de ilgilendiren ve/ya Türkiye ile işbirliği halinde yürütülen politikalarda dahi gerekli görüldüğünde (bir başka ifadeyle Azerbaycan'ın ulusal çıkarı gerektirdiğinde) Türkiye'den bağımsız ya da ayrı hareket etmenin “olağan” karşılanması gerektiğinin ifade edilmesidir.

Dönüşmekte olan Azerbaycan dış politikasında giderek daha fazla vurgulanmakta olan bir diğer konu, Türk Konseyi'nden Türk Devletleri Teşkilatı'na (TDT) evrilen kurumsallaşma ve Türk dünyası birlikteliğinin güçlendirilmesidir. Azerbaycan, Orta Asya ve Türkiye'de "Türk" kimliğine atfedilen anlam ve vurgu farklı olmakla birlikte, son dönemde Azerbaycan dış politika söyleminde Türk olma paydasının ve Türk Dünyası birlikteliği fikrinin düşünsel düzeyde ön plana çıkartılmakta olduğunu söylemek mümkündür.

Bu kapsamda görüştüğümüz kişiler "Türk Dünyası 2040 Vizyon Belgesi" kapsamında TDT'nin güçlendirilmesi çalışmasında Azerbaycan'ın kendisini merkezi konumunda gördüğünü ve hatta bunun taşıyıcısı olma potansiyeline sahip olduğunu ifade etmişlerdir. Hatta Orta Asya ülkeleri ile ilişkilerinde ortak Sovyet geçmişinden dolayı, Azerbaycan'ın Türkiye (ve hatta AB ve ABD) ile bölge ülkeleri arasındaki ilişkilerde kolaylaştırıcı olma imkânının olduğunu belirtmişlerdir.

Bu iddialı konum, zafer sonrasında kazanılan kendine güvenin ve pekişmiş ulus devlet kuruculuğunun yansıması olarak da değerlendirilebilir. Benzer vurguların görüşmecilerin hemen tamamı tarafından dile getirilmiş olması, bu yaklaşımın yeni dönem merkezi planlama ve politika yapımının unsurlarını yansıttığına işaret etmektedir. Bu çerçevede Azerbaycan kendisini hem bölgesel aktör (Kafkasya'dan Orta Asya'ya uzanan bölgede) olarak konumlandırmakta hem de dış politikasında aktörlük (*agency*) konumunu iddialı şekilde tanımlamaktadır.

Azerbaycan'ın Güney Kafkasya-Hazar Denizi-Orta Asya coğrafyasındaki bölgesel aktörlük iddiasının yanı sıra, görüştüğümüz bazı kişiler tarafından ülkenin parçası olduğu diğer coğrafyalar arasında Orta Doğu bölgesini de dile getirilmiştir. Burada İsrail'le ilişkilerin önemli bir nirengi olduğu belirtilirken, Türkiye üzerinden Suriye ve Gazze bağlantıları da gündeme gelmiş; buralara Türkiye'nin yönlendirmesi ile girildiği ifade edilerek aslında doğrudan Azerbaycan için çok da önemli olmadıkları imasının yanı sıra, yine de bölgede Azerbaycan'ın bağımsız aktörlüğü vurgusu yapılmıştır.

Azerbaycan'ın aktörlüğüne yapılan vurgu burada da görülmekte ve Azerbaycan'ın ABD ve İsrail'le ilişkilerinin Türkiye'den bağımsız tasarlanmakta olduğu ve çok boyutlu denge politikasının parçaları olarak görülmesi gerektiği ifade edilmektedir. Bu noktada Azerbaycan-Ermenistan barış süreci ABD ile ilişkilendirilmekte ve mevcut şartlarda Türkiye ile Azerbaycan'ın Ermenistan'ı ikna için sahip olmadıkları bazı etkilerin bu yolla hareket geçirildiği bir strateji olarak sunulmaktadır. Ayrıca, İran'ın İsrail/ABD baskı ve saldırılarıyla kısa vadede tehdit olmaktan çıktığı; uzun vadede aynı noktaya evrilmemesi için gerekli önlemlerin alınması gerektiği; Azerbaycan'ın Doğu-Batı arasında anahtar ülke olması gibi, Rusya ile İran'ı doğrudan birbirine bağlayacak ülke de olabileceği ve bunun iki tarafa da önerildiği belirtilmektedir.

Tarihsel geçmiş ve coğrafi konum bağlamında Azerbaycan'ın en önemli ilişki ağlarının başında şüphesiz Rusya ile ilişkiler gelmektedir. Rusya'yı rahatsız etmeme ekseninde uzun yıllar devam eden denge siyaseti, Rusya'nın Karabağ

savaşında Ermenistan'a desteğini çekmesi ile değişmeye başlamıştır. Ukrayna Savaşına rağmen bölgede hala etkinliğini sürdüren Rusya ile yaşanan mevcut gerilimler, uzun dönemli bir uzaklaşma ve çatışmadan ziyade ülkenin Batıyla ilişkilerini yola koyma (örneğin ABD'nin yaptırımları kaldırması, AB'nin Ermenistan ile Azerbaycan arasında dengeli politika izlemesi vb.) ile bağımsız aktörlüğünün bu yolla tekrar vurgulanması ve ihtiyatlı bir mesafede durma olarak nitelendirilebilir. Bu yaklaşımda Azerbaycan ne Rusya tarafında ne de Rusya'ya karşı olarak konumlandırılmakta; Rusya daha ziyade çok boyutlu denge politikasının önemli bir unsuru olarak ifade edilmektedir.

Buna karşılık, tarihsel hafızadaki düşman ve tehdit algısı saklı tutulmakta, Azerbaycan'ın bölgesel meselelerdeki güçlenmiş konumu ile bağımsız devlet statüsü pekiştirilerek dengenin Rusya lehine değişmemesi için manevra alanı genişletilmeye çalışılmaktadır. Bunun en yakın göstergelerinden biri ABD Başkanı Trump'ın tanıklığında Azerbaycan ve Ermenistan liderlerinin Beyaz Saray'da imzaladıkları işbirliği belgeleri yoluyla ABD'nin bir anlamda Güney Kafkasya'ya yeniden dönüşünün yolunun açılması ve Azerbaycan'ın ordusunu NATO standartlarına uygun hale getirme kararıdır. Bu karar, basit bir eğitim ve yapı değişikliğinin ötesinde öğreti, strateji, taktik ve silahlanmada Sovyet/Rus doktrinel çerçevesinden NATO standartlarına geçiş niyetine işaret etmektedir.

Şüphesiz Azerbaycan ile Ermenistan arasında imzalanması beklenen barış antlaşması, önümüzdeki dönemde gerek ikili ilişkiler gerekse bölgesel işbirliği olanakları açısından belirleyici

olacaktır. İşgalin sona erdirilmesiyle rahatlayan Azerbaycan'ın şartları ve yönlendirmeleri görüşmelerin içeriği, sıklığı ve hızını belirlemektedir. Sürecin ikili ilişkiler ağırlıklı olarak yürütülmesi etkinliğini arttırmaktadır.

Devlet başkanları ve dışişleri bakanları düzeyinde sürdürülen görüşmelerin yanı sıra, yakın dönemde iki ülke sivil toplum/düşünce kuruluşları temsilcileri arasında başlayan devlet kontrollü diyalog görüşmeleri toplumlar arası normalleşmenin ilk adımları olarak kabul edilebilir. Bu toplantılarda amaç, normalleşmenin toplumsal desteğinin artırılması için yapılacakların tespitidir.

Öte yandan, süreçte Ermenistan'a göz dağı ve korkutma mesajları savaş dönemindeki kadar olmasa da verilmeye devam edilmekle birlikte (örneğin Batı Azerbaycan toplantıları önce İstanbul'da sonra Bakü'de yapılmaya devam edecektir), bunlar daha ziyade mesaj verme hedefiyle gündemde tutulmaktadır. Öte yandan, Ermenistan'la ilgili mevcut strateji, bu ülkede 2026 yazında yapılacak seçimlere kadar durumun izlenmesi ve sadece daha sonra olumsuz bir durum olması halinde geri çekilebilecek açılımların (örneğin Kazakistan'dan gelen tırların veya Rusya'dan gelen tren vagonlarının Azerbaycan'dan geçerek Ermenistan'a gitmesine izin verilmesi gibi) yapılmasıdır. Barış antlaşmasının imzalanması ise seçimler sonrasındaki duruma göre değerlendirilecek bir husustur. Bu noktada Türkiye'ye de benzer tavsiyede bulunmaktadır.

Sonuç olarak 2025 yılı itibarıyla Azerbaycan dış politikası "milli dış politika" olarak yeniden kurgulanmaktadır. Ulusal çıkar ve tercihleri önceleyen, manevra kabiliyeti yüksek, işbirliği ve ittifak ortak ve

alanlarını çeşitlendiren yeni denge siyasetinde pragmatizm ön plana çıkmaktadır. İç politikada söylemlerinde ve uluslararası platformlarda sıklıkla dile getirilen, Azerbaycan'ın uluslararası imajının bir parçası olarak görülen çok-kültürlülük, laiklik ve tolerans temelli ulusal kimlik vurgusu, güncel ulus markalaşmasının önemli bir unsurudur. Bugün dış politika da bu markalaşmanın önemli bir boyutu haline gelmektedir.

Bu çerçevede Azerbaycan'ın Sovyet sonrası coğrafyada tarihsel ortak geçmişten ve bir arada yaşama tecrübesinden dolayı kolaylaştırıcı olma potansiyelinin altı çizilmekte; enerji ve ulaştırmada kilit konumu ön plana çıkartılmakta; Asya ve Avrupa arasında köprü rolü oynama imkânı vurgulanmaktadır. Bununla birlikte ulusal kimlik unsurları da dış politika aracı olarak kullanmaya çalışılmakta, Türklük boyutu dış politika aktörlüğünü tanımlarken vurgulanarak, TDT'nin güçlendirilmesi ve işlerliğinin etkin hale gelmesi için araçsallaştırılmaktadır. Aynı zamanda ulusal kimlikte Şia-Sunni ayrımının önemli olmaması ile yönetici seçkinlerin söylemleri ve İslami köktendiciliğe karşı duruşları laik ülke imajını güçlendirmektedir. Böylece Azerbaycan dış politikada gözetilen dengeler ile Çin'den Avrupa'ya bağlantıları sağlayacak "anahtar ülke" olduğu mesajını ileterek ve bu yolla herkesin (Azerbaycan, bölge ülkeleri, hatta Çin ve AB ülkeleri) refahının artacağı söylemini gündeme taşımaktadır.

Ayça Ergun

Ayça Ergun Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyoloji Bölümünde öğretim üyesidir. 2004-2021 yılları arasında ODTÜ Karadeniz ve Orta Asya Ülkeleri Araştırma Merkezi'nin (KORA) başkan yardımcılığı görevini yürütmüştür. Akademik ilgi ve uzmanlaşma alanları Güney Kafkasya'da siyasal ve toplumsal dönüşüm, demokratikleşme, sivil toplum, ulus devlet kuruculuğu, uluslararasılaşma ve Türkiye'nin Güney Kafkasya dış politikasıdır. Ulusal ve uluslararası araştırma projelerinde araştırmacı, danışman ve yürütücü olarak yer almıştır.

Mustafa Aydın

Mustafa Aydın, Kadir Has Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Öğretim Üyesi, Uluslararası İlişkiler Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı ve Global Akademi Genel Koordinatörüdür. 1994–2005 arasında Ankara Üniversitesi'nde öğretim üyeliği ve 2005-2009 arasında TOBB-Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölüm Başkanlığı yapan Aydın, 2010-2018 arasında iki dönem Kadir Has Üniversitesi Rektörlüğü görevini yürüttü.

Michigan (1998), Harvard (2002) ve Atina (2003) üniversiteleri ile Richardson Institute for Peace Studies (1999), EU Institute for Security Studies (2003) ve Institut für die Wissenschaften vom Menschen'de (2018) misafir araştırmacı olarak bulundu. Akademik ilgi alanları arasında Avrasya'da güvenlik ve jeopolitik ile Türk dış ve güvenlik politikaları yer almaktadır.

Uzun süredir tarihsel rekabetler, stratejik çıkarlar ve değişen güvenlik dinamiklerince şekillenen jeopolitik rekabetin odağında olan Karadeniz bölgesi, son yıllarda artan gerilimler, hibrit tehditler ve Rusya ile Ukrayna arasındaki savaş nedeniyle giderek artan bir istikrarsızlığa da sahne olmaktadır. Bu gelişmeler yalnızca bölge güvenliğini zayıflatmakla kalmamış, aynı zamanda Avrupa ve Transatlantik güvenlik yapısı için de yeni tehditler ortaya çıkarmıştır. Bu kapsamda bölgesel istikrarı artıracak güvenlik çerçevelerinin yeniden değerlendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

SecureBlackSea projesi geniş Karadeniz bölgesi için mevcut güvenlik sorunlarını inceleyerek, NATO'nun değişen stratejik öncelikleriyle uyumlu bir bölgesel güvenlik mimarisi ortaya çıkartmayı hedeflemektedir. Proje, mevcut güvenlik yapılarının, bölgesel çatışmaların ve işbirliği mekanizmalarının derinlemesine analizi yoluyla, temel tehditlere ve alternatif siyasa çözümlerine ilişkin bilimsel içgörüler sunmayı öngörmektedir. Bu kapsamda, bölgesel güvenlik sorunlarının karmaşık ve çok boyutlu doğasından hareketle, özellikle geleneksel askeri tehditler, hibrit savaş, ekonomik güvenlik ve jeopolitik rekabetlerin kesişim noktalarına odaklanılacaktır.

Proje faaliyetleri arasında uzman çalıştayları, saha araştırmaları ve güvenlik risklerinin veriye dayalı değerlendirmeleri yer almaktadır. Proje mevcut bölgesel güvenlik çerçevelerinin etkinliğini ve NATO'nun Karadeniz bölgesinin istikrarını şekillendirmedeki rolünü de değerlendirecektir. Proje ekibi, politika yapıcılar, güvenlik uzmanları ve akademik kurumlarla işbirliği halinde, bölgesel güvenlik alanındaki işbirliğini güçlendirmeye yönelik çabaları tespit ve teşvik edecektir. Bu çabaların, kurumsal dayanıklılığı artırmayı ve daha işbirlikçi bir güvenlik ortamını teşvik edecek kapsamlı siyasa önerilerinin geliştirilmesini sağlayacağı öngörülmektedir.

Projenin beklenen sonuçları arasında bölgesel güvenlik tehditlerinin kapsamlı bir değerlendirmesi, uygulanabilir politika önerileri seti ve NATO ile bölgesel paydaşlar arasında güçlendirilmiş diyalog yer almaktadır. Analitik raporlar ve politika notları üreterek proje, bilinçli bir güvenlik söylemine katkıda bulunacak ve bölgedeki risklerin azaltılmasına yönelik pratik çözümler sunacaktır. Ayrıca araştırmacılar ve siyasi aktörler arasındaki işbirliğini teşvik ederek, uzun vadeli stratejik planlama ve dayanıklılık geliştirme çabalarını destekleyecektir.

SecureBlackSea projesi, Karadeniz bölgesindeki değişen güvenlik ortamının hem geleneksel hem de geleneksel olmayan sorunlarını ele alarak, NATO'nun bölgedeki stratejik angajmanına yön verebilecek öngörüler sağlamayı ummaktadır. Böylece, ortaya çıkan jeopolitik dönüşümler karşısında daha istikrarlı, güvenli ve

*This project
is supported by:*

**The NATO Science for Peace
and Security Programme**